

ROSI BRAIDOTTI: Snaga imenovanja

Jedina konstanta današnjeg svijeta jest promjena*

Prevela: Đurđa Knežević

Informacijsko-komunikacijske tehnologije

Jedna od značajki koje definiraju naše povijesno stanje jest da ono počiva na konvulzivnom zbijanju protuslovnih trendova: globalizaciji ekonomskih i kulturalnih procesa, koji rađaju sve veći konformizam i sve više miješaju svojstvo građanke/grādanina sa svojstvom potrošača/potrošačice materijalnih i nematerijalnih dobara, što ne isključuje fragmentaciju tih procesa: ponovno oživljavanje regionalnih, lokalnih, etničkih, kulturalnih i drugih razlika ne samo između geopolitičkih blokova nego i unutar njih.

Povijesni trenutak u kojem živimo postavlja sve kompliciranija pitanja, što najbolje ilustriraju nove informacijske tehnologije poput interneta. World Wide Web (poznata i kao World Wide Wait, jer nikada ne djeluje brzo) predstavlja paradoksalnu smjesu: s jedne strane, suočava nas s veselom kakofonijom sudaranja bitova i bajtova najraznovrsnijih informacija, a s druge s prijetnjom mono-kulture i najšire koncentracije vojno-industrijskih monopola u svijetu. Prije nego što je upotrebljen za produktivnije ciljeve, internet je isprva bio vojna tehnologija.

Ne mogu zamisliti bolju sliku paradoksa globalizacije i koncentracije, uniformnosti i fragmentacije, koja leži u srcu predmeta interesa kasne postmoderne. Teorije o sastavu, implikacijama i mogućim rješenjima paradoksa novih informacijskih tehnologija variraju od euforičnih obećanja elektroničke demokracije (John Barlow i kauboji elektroničke granice) do proročanstava smaka svijeta (sjetite se manifesta Unibommer).

Izgleda da samo neki znanstvenici poput Emanuela Castellsa i feminističke kritičarke poput Donne Haraway zadržavaju trijezan pogled na ono što, na kraju krajeva, predstavlja velik izazov suvremene socijalne teorije i kulturalne prakse, naime: kako ocijeniti informacijsku znanost i tehnologiju i njihov utjecaj na subjekt otjelovljen u zbiljskom životu, s posebnim ali ne i isključivim naglaskom na žene?

Ovako ili onako, napuhavanje informacijskih tehnologija vrlo je ustrajno. Svidalo nam se to ili ne, navodi nas se da čeznemo za međusklopom čovjek-mašina, da želimo da ga dalje slijedimo i usavršimo ga. Čini mi se da elektronske informacijske tehnologije lako navode na dojam, ako ne i na fantaziju, o neposrednom povezivanju. One među nama koje su u dubini tehnofilične

znaju kako elektronska komunikacija može biti fantastično adiktivna. Čeznja za ukapčanjem će i dalje biti tu.

Ali tu je i opozicija, poznata i kao "ponosna što sam meso". A meso, bar što se tiče žena, nije samo slabo, nego i tradicionalno tehnofobično. Neosporna je činjenica da je glavni način na koji se žene odnose spram tehnologije negacija. Međutim, čak i ne željeti tehnologiju je način odnošenja spram nje. Sve mi znamo kako odbijanje može biti moćna veza. Mislim da je

tehnofobija koja dominira ženskim pokretom, a pri čemu nipošto nije od pomoći naturalistički esencijalizam nekih ogranaka eko-feminističkog pokreta, realna prepreka unapređivanju statusa žena u doba globalne privrede. Neće mnogo pomoći niti uklon u kulturalni relativizam.

Kiber-prostor je jako osporavan društveni prostor, ili bolje, on je skup društvenih odnosa posredovanih tehnolozijskim tokovima informacija. To ima cijeli niz neugodnih aspekata:

Prvo, u smislu pristupa i sudjelovanja on je nejednako raspodijeljen po svijetu. Rod i etnička pripadnost glavne su osi negativnog razlikovanja. Naprosto je žalosno koliko je internet kapitalno intenzivan, pod muškom dominacijom, zapadnjački i pod prevlašću engleskog jezika.

No, i dob je vrlo važan diskriminativni faktor. Sjećam se kad sam svojoj dragoj majci htjela ponuditi kompjutor, samo da bih od nje čula: "moje oči su premorene, prsti su mi previše otečeni; to nije zabava za mene". Sjećam se i da sam imala slijepog studenta koji je bio tako ponosan na sve ono što je uspio postići zahvaljujući Brailleovom pismu, a sada se našao u nedoumici kako će se domoći pristupa elektronskoj granici.

Drugo, kao posljedica, treba da promislimo o tome kako su suvremene tehnologije usredotočene samo na jedno jedino žarište: vizualno. Znanstvenice poput Evelyn Fox-Keller, Sandre Harding i Luce Irigaray pisale su mudre kritike s dobrim uvidom o tome kako je zapadna racionalnost povijesno na povlašteno mjesto stavila gledanje, ono vizualno, što je Freud nazvao "skopično", na štetu drugih formi percepcije. Fox-Keller govori o "hijerarhiji" osjetila kako bi ukazala na sekundarnu ulogu na koju su, nasuprot kralju osjetila, vidu, svedeni sluh, opip, njuh, okus.

Među paradoksima informacijskih tehnologija nije najmanji taj da se oslanjaju isključivo na vizualni do-

Naš je najvažniji kolektivni prioritet da se i dalje borimo protiv nepismenosti, no dok ta borba traje, ne smijemo dopustiti da maso žena u globalnim razmjerima propuste vlak informacijske revolucije. Znači kako ostaje glavnim prioritetom u svijetu gdje će se uskoro od svih građana i građanki, i od svih radnica i radnika iziskivati višestruka pismenost.

Transl. of 'The power of naming' (lecture 1998)
In: KRUH & RUŽE, Zima 1999

življaj, a još uvijek u mnogome i na pisanje. Čovjek dolazi u iskušenje da postavi pitanje da li one označavaju kraj Gutenbergove galaksije ili prije- njezino proširenje na digitalni format.

A što je s drugim formama informacijskih i komunikacijskih tehnologija, koje bi se zasnivale na akustici? Ovdje se pridružujem sugestijama gde Mongella i drugih o tome kako su važne primjerene tehnologije. Među njima bih visoko rangirala one slušne, kakav je radio. Osobno smatram da tranzistorski radijski aparati na baterije koje se obnavljaju solarnom energijom, koji koriste satelitske veze, predstavljaju jednu od najmoćnijih i najinkluzivnijih tehnologija koje su danas raspoložive na ovoj planeti. Također, već neko vrijeme govorim da ženski pokret treba što prije nabaviti svoj vlastiti satelit. Priprema informacija u akustičkom obliku najbolji je način da se dopre do ljudi na najudaljenijim mjestima. To je ujedno i najbolji način obraćanja današnjim velikim masama nepismenih, među kojima, kako dokazuju Ujedinjene nacije, veliku većinu (preko 60%) čine žene.

Dakako, ovo razlaganje može imati i drugu stranu, jer naš je najvažniji kolektivni prioritet da se i dalje borimo protiv nepismenosti, no dok ta borba traje, ne smijemo dopustiti da mase žena u globalnim razmjerima propuste vlak informacijske revolucije. Znati kako ostaje glavnim prioritetom u svijetu gdje će se uskoro od svih građana i građanki, i od svih radnica i radnika iziskivati višestruka pismenost. Višestruka pismenost pak iziskuje obrazovanje i programe prekvalifikacije tokom cijelog života. U ovom trenutku evropski univerziteti su bolno svjesni potrebe za promjenom strukture obrazovanja koje bi odgovaralo promjeni potreba današnjice: obrazovanje odraslih kroz cijeli život. Može li univerzitet odgovoriti na taj izazov i te kako je otvoreno pitanje.

U svemu tome ima dovoljno razloga zbog kojih sam uvjerena da su informacijska društva pojačala, a ne uklonila prastare probleme seksizma i rasizma.

Održivost i globalna privreda

Drugi važan skup pitanja koja bi željela postaviti tiče se položaja informacijsko-komunikacijskih tehnologija u okviru drugih razvojnih tokova koji se danas zbivaju oko nas. Mislim da bi bilo opasno razdvajati informacijske i komunikacijske tehnologije od, primjerice, globalnog područja biotehnologija, koje kontroliraju život - zdravlje, lijekove, ishranu, proizvodnju hrane te, last but not least, reprodukciju - na sve kompleksniji način.

Svakodnevne tehnologije zamrzavaju vrijeme i otkazuju prostor. To doista stvara izvjesnu količinu zbrke u vezi s onim što su mnoge govornice već uznastojale definirati kao "zbijska" zbilja, nasuprot virtualnoj.

.....
Ono što mi se čini urgentno jest da se kultura zahvaćena tehnologijskim napuhavanjem malo spusti na zemlju. Tu tehničku buku treba svesti na pravu mjeru jednim održivim razumijevanjem društvenog napretka. Društvena održivost mora biti jedna od ključnih riječi slijedećeg stoljeća. Također treba da mi žene angažirane na napretku lucidno procijenimo cijenu koju smo spremne platiti za naše visoko tehnologijsko okruženje.
.....

Ali, koliko je zbiljsko zbiljsko i gdje je ono zbilja? Tehnologija nudi niz protetičkih produžetaka za naše tjelesne funkcije: faksovi i automatske sekretarice uvišestručuju našu sposobnost slušanja i pamćenja; mikrovalne pećnice i njihovi komplementi, zamrzivači, isporučuju nam hranu pritiskom na dugme. Popis se nastavlja: električne četkice za zube, videorekorderi, telekomunikacijske mreže, zamrznuti embriji, banke sperme, sve to pojačava druge tjelesne funkcije.

Za neke ljude, uglavnom one smještene na povoljnijim geopolitičkim i klasnim lokacijama, ljudsko tijelo što ga podržavaju i stimuliraju napredne tehnologije postiže više zdravlja, dugovječnosti i ljepote nego ikada prije. No to je, dakako, samo jedan aspekt te priče. Cijela slika izgleda sasvim drukčije. Čak i u tzv. naprednom ili razvi-

jenom svijetu, na svakodnevnoj sociologijskoj razini dobro staro smrtno tijelo uzvraća udarac i sveti se. A sjetimo se da su svi ljudi smrtni, ali su neki smrtniji od drugih.

Procjenjuje se da dva miliona američkih žena ima silikonske umetke u dojke - od kojih većina curi, odskaka tokom nemirnih avionskih letova, ili uzrokuje neželjene usputne efekte. Milioni žena širom razvijenog svijeta žive na Prozacu ili drugim lijekovima za "poboljšavanje raspoloženja". Skrivena epidemija anoreksije/bulimije i dalje pogađa jednu trećinu mladih žena u svijetu obilja - kako je jasno ilustrirala princeza Diana. Među smrtonosnim bolestima današnjice nisu samo veliki istrebljivači poput raka ili side, nego i povratak tradicionalnih zaraza za koje smo mislile da su savladane, kao što su tuberkuloza i malarija. Ljudski sistem imuniteta prilagodio se antitijelima i mi smo ponovo ranjive.

U takvom povijesnom, bio-političkom i geopolitičkom kontekstu, neupitno je da ono što i dalje, prilično nostalgичno, zovemo "naša tijela, mi same" ustvari apstraktan tehnologijski konstrukt, potpuno uronjen u razvijenu psiho-farmakološku industriju, bio-zanost i nove medijske i informacijske mreže. Ona nisu zato manje otjelovljena, niti su manje "mi same"; to samo znatno komplicira zadatak da sebi predstavimo iskustvo života u njima.

Ono što mi se čini urgentno jest da se kultura zahvaćena tehnologijskim napuhavanjem malo spusti na zemlju. Tu tehničku buku treba svesti na pravu mjeru jednim održivim razumijevanjem društvenog napretka. Društvena održivost mora biti jedna od ključnih riječi slijedećeg stoljeća. Također treba da mi žene angažirane na napretku lucidno procijenimo cijenu koju smo spremne platiti za naše visoko tehnologijsko okruženje. Dobile smo protetička obećanja usavršivosti, sada treba da isporučimo svoju funtu mesa. "Ponosne što smo meso", ma nemoj!

Tehnološkijske kulture nose strukturalne nepravde i nejednakosti koje u postindustrijska, postkolonijalna, postsocijalistička društva iznova uvode prilično nemilosrdne odnose moći. U tim se odnosima radi o pretvaranju prvog svijeta u treći, dok se eksploatacija zemalja u razvoju nastavlja. Radi se o opadanju 'legalnih' privreda i rastu strukturalne ilegalnosti kao faktora u svijetu. U globalnoj privredi također se radi o globalizaciji pornografije i prostitucije žena i djece; o nemilosrdnom trgovanju ljudskim životom. O feminizaciji bijede; također o porastu stopa nepismenosti žena i strukturalnoj nemogućnosti zapošljavanja velikih dijelova stanovništva, osobito omladine. O krstarećim raketama, ratu i vojnom nasilju. Također i o tegebama pravnog poretka da izađe na kraj s pojavom kao što su nova reproduktivna prava, u rasponu od zakona o autorskim pravima u odnosu na korištenje fotokopija i videorekordera, do kontrole zamjenskog majčinstva i umjetne oplodnje; od problema autorstva na elektronskom internetu do kontrole okoliša.

Politika imenovanja

Među paradoksima globalnih informacijskih tehnologija nije najmanji taj da one u prednji plan dovode ulogu imaginarnoga kao društvene prakse. Tvrdim da su informacijske tehnologije ključni elementi u restrukturiranju suvremenog društvenog imaginarnoga te da tvore sjedište zbiljske borbe za moć radi kontrole nad suvremenim društvenim imaginarnim. Kritičari poput Mikea Davisa ukazuju na to da je već prekasno i da nas je već ponovo kolonizirala kalifornijska imaginacija koja je već bila preuzela filmove i televiziju. Neke od nas se nadaju da još nije prekasno i da još nisu odigrane sve karte.

Međutim, da bi se te alternativne karte potpuno izložile, potrebna nam je veća participacija žena, feministkinja, i drugih takozvanih manjinskih subjekata. Ne možemo ništa promijeniti ako ne sudjelujemo u igri.

Dopustite da razjasnim jednu stvar. "Imaginarno", kako nas uče postmodernisti, jest skup društveni posredovanih praksi koje funkcioniraju kao sidrište - premda plutaju i promjenjive su - za identifikacije i prema tome za formiranje identiteta. Te društvene prakse su interaktivne strukture koje kako uobličuju i ojačavaju želju i osjećaj djelatnosti subjekata, tako i bivaju uobličene od ovih potonjih. To djeluje u oba smjera.

Ni 'čista' imaginacija - zaglavljena u svojoj klasičnoj opreci spram razuma - niti fantazija u freudovskom smislu, 'imaginarno' za mene označava prostor tranzicija i trans-akcija. Kao takvo, ono je eminentno društveno. Bivajući nomadsko u delezovskom smislu, ono imaginarno teče poput ljepila između društvenoga i sopstva, izvanjskosti i unutrašnjosti subjekta; materijalnoga i eteričnoga.

Rekoh, imaginarno teče; ali ono je i ljepljivo; dok teče, ono prianja. Ono posjeduje fluidnost, ali mu manjka prozirnosti, o čistoti da i ne govorimo.

Odabirem termin "želja" da bih konotirala subjektivno vlastito investiranje u tu ljepljivu mrežu društvenih odnosa posredovanu tehnologijom. Ta mreža tvori društveno polje kao afektivan, ali i normativan krajolik, ili krajolik kojim dominira moć. Zato ja vjerujem da postoji tako nešto kao želja za ukapčanjem.

Međutim, u razmatranju strukture društvenog imaginarnoga, zadatak društvenog kritičara postaje prilično zastrašujući. Zadatak dekodiranja i razjašnjavanja suvremenog tehnološkijskog imaginarnoga, na primjer, doveo je do niza divergentnih interpretacija. Do te mjere da neki ljudi govore o krizi reprezentacije, što većina žena svakodnevno doživljava u obliku "koji se to vrug dešava sa svijetom oko nas?"

Kao i obično, žene a osobito feministkinje nisu baš jako zabrinute zbog kriza, možda zato što smo na njih navikle. Lojalne politici iskustva koja je uvijek vodila političku praksu, mnoge od nas naglašavaju povoljne prilike koja dolaze s krizom.

Mislim da je jedan način odgovora na krizu reprezentacije taj da se nađe zajednički jezik s moći imenovanja. Pitanja definiranja ne svode se na puko prevrtanje imena. Ona prije registriraju otklon ili neadekvatnost dominantnih analitičkih okvira i njihove sljedstvene nesposobnosti da shvate o čemu se radi u promjenama što se zbivaju u informacijskim društvima.

Ako je promjena naša jedina konstanta, onda nam trebaju forme reprezentiranja - društvenog i simboličkog reprezentiranja - koje su primjerene procesima, dinamičnim tokovima i silama, a ne fiksiranim značenjima i poznatim identitetima. Treba da naglasimo ono što hoćemo postati, a ne samo ono što jesmo.

Mislim da je od najveće važnosti da nademo adekvatne oblike reprezentiranja one nastajuće vrste subjekata koju je ženski pokret pomogao stvoriti: novih

žena, muškaraca i djece koja su subjekti informacijskih društava - svidalo im se to ili ne.

Saskia Sassen, na primjer, dovodi u pitanje plitkosti kojima oficijelni akademski jezik, ali također i jezik stvaranja politike definira pitanja migracije i etniciteta u globalnoj privredi. Ona argumentira da je ono o čemu još uvijek pripovijedamo jezikom imigracije i etniciteta zapravo niz procesa koji se tiču velikih promjena u strukturi globalne privrede, koje preobražavaju odnos između periferije i centra, uzrokujući opće iščašenje identiteta.

Globalizacija privredne, ali i kulturne aktivnosti snažno djeluje na formiranje identiteta, također i za one koji žive u takozvanom 'centru'.

Umjesto da o rasi i etnicitetu mislimo u takvom okviru uzajamno isprepletene destabilizacije,

.....

Među paradoksima globalnih informacijskih tehnologija nije najmanji taj da one u prednji plan dovode ulogu imaginarnoga kao društvene prakse. Tvrdim da su informacijske tehnologije ključni elementi u restrukturiranju suvremenog društvenog imaginarnoga te da tvore sjedište zbiljske borbe za moć radi kontrole nad suvremenim društvenim imaginarnim.

.....

većina nas i dalje konstruira imigraciju i etnicitet kao drugost i kao takve ih potcjenjuje. Umjesto toga treba da ih razumijemo kao pomak paradigme, tj. kao skup procesa kojima se globalni elementi lokaliziraju, konstituiraju se međunarodna tržišta radne snage, a kulture iz cijelog svijeta se redefinišu raseljavanjem radne snage po globalnoj privredi.

Pomislite samo za trenutak, unutar "etnolika"* postmodernosti, u okviru globalne privrede, obilje je kartografija dinamičnih ili putujućih subjektivnih pozicija: putnik-radnik; ilegalni tuđinac; prekogranična seksualna radnica; te različite marke raseljenja, dijas-pore, hibridnosti. Kiborzi post-modernog dua Donne Haraway i Zygmunta Baumanna: turist i lutalica. Trinh Minh Hà zove taj subjekt "neprikladnim/nepri-svojenim drugim"; Spivak "postkolonijalnim subjektom"; Alice Walker "the womanist"²; Gloria Anzaldua, radeći u zoni NAFTA-e, zove je "mestiza"³.

Ponudene su povijesno specifičnije figuracije: nevjesta poštanskom narudžbom; ilegalna prostitutka; žrtva ratnog silovanja koja traži politički azil u Evropskoj Uniji i ne uspijeva ga dobiti jer silovanje ne daje status političke izbjeglice; kućna pomoćnica s Filipina koja je zamijenila poznatiji lik bejbisitera ili djevojke au-pair, pa sve do cyber-feministkinja koje se uzajamno elektronski oblače dok surfaju internetom. Popis je otvoren.

U tako strukturiranom svijetu treba da iskusimo⁵¹⁰ politiku lociranja u globalnim razmjerima, ocjenjujući globalnu privredu u njenim lokaliziranim, najneposrednijim oblicima. Ako je motto "misli globalno, djeluj lokalno", onda se strategija mora sastojati u tome kako se može kombinirati izradu točnih karata naše globalne situacije s direktnim akcijama na lokalnoj razini. U Evropskoj mreži ženskih studija to zovemo "strategija g-lokalnoga".

G-lokalizacija znači spuštanje informacijskih tehnologija ako ne sasvim na zemlju, a ono barem na posebne odsjeke zemlje koje svatko od nas nastanjuje kao svoju prostoru i vremensku lokaciju. Ne zaboravimo da su prostori ili mjesta, kako nas uče Proust i Einstein, samo taložine vremena ili nakupine upamćenih iskustava. G-lokaliziranje se odnosi na smještanje i otjelovljivanje učinaka i struktura informacijskih tehnologija, tako da se želja za ukapčanjem i ponos što si meso kombiniraju u ovdje i sada naših specifičnih relativnih lokacija. Tako da, time što smo smještene i otjelovljene, dobivamo moć djelovanja, umjesto da budemo paralizirane golemim preobrazbama koje se dešavaju oko nas. Ne goniziraj, g-lokaliziraj!

Termini kao "figuracija" ili "fabulacije" često se koriste da bi se opisala ta politički nabijena praksa traženja alternativnih reprezentacija za nove forme društvenog imaginarnoga. To je način da se u fokus

.....

**Ako je promjena naša
jedina konstanta, onda
nam trebaju forme
reprezentiranja -
društvenog i simboličkog
reprezentiranja - koje su
primjerene procesima,
dinamičnim tokovima i
silama, a ne fiksnim
značenjima i poznatim
identitetima. Treba da
naglasimo ono što
hoćemo postati, a ne
samo ono što jesmo.**

.....

dovede ono što je, dosad, bilo izvanjska reprezentacija. To je način proširivanja društvenog imaginarnoga time što ga se čini obuhvatnijim na osnovi roda, rase i dobi, da spomenem samo neke.

Otjelovljene i smještene prakse g-lokaliziranih lokacija ilustriraju moć imenovanja. Povezala bih formulaciju novog društvenog imaginarnoga kako s teorijskom, tako i političkom uračunljivošću*. Uračunljivost je praksa koja se sastoji u skidanju vela s lokacija moći koje čovjek neizbježno nastanjuje kao sjedište svojeg društvenog identiteta. Praksa uračunljivosti (za čovjekove otjelovljene i smještene lokacije) kao relaciona, kolektivna aktivnost poništavanja razlika moći povezana je s krucijalnim pojmom pamćenja. One aktiviraju proces stavljanja u riječi, to jest dovođenja u sim-

ginama društva.

To, pored ostaloga, traži i novi savez između političkog rezoniranja i imaginacije ili kreativnosti. To također iziskuje transverzalne saveze koji prolaze kroz rod, rasu, etnicitet i dob i međusobno ih povezuju na jedan složeniji način.

Preimenovanje globalnih informacijskih tehnologija u smislu g-lokalizacije bitno je povezano s reaktiviranjem memorije kako na kolektivnoj, tako i na individualnoj razini. U informacijskim tehnologijama na djelu je reduktivna sklonost da se pamćenje svede na skladištenje banaka podataka. To razumijevanje ove odrednice je statično i ograničeno. Umjesto toga, potrebno je pamćenje što ga aktivira budna svijest, dinamično, znatiželjno, uznemirujuće pamćenje koje ne popušta lako. Pamćenje koje zaboravlja da zaboravi neke teške istine o, primjerice, ženama, no ne samo o njima. Buntovno, nepotčinjeno pamćenje.

Cornel West i Bell Hooks stalno iznova naglašavaju da bez kolektivnog pamćenja ne može biti političkog ili moralnog otpora. A one od nas koje žive u Evropi dobro će učiniti ako se zamisle nad upozorenjem Friedricha Nietzschea, da su ljudi koji ignoriraju svoju povijest osuđeni na to da je ponavljaju. **K&R**

* Tekst izlaganja održanog na konferenciji Know How održanoj u Amsterdamu, kolovoz 1998. - prev.

** "Ethnoscapes", poput krajolika (landscape) - prev.

1 Gayatri Chakravorty Spivak, *The Postcolonial Critic*, Routledge, London/New York 1990.

2 Alice Walker, *In Search of Our Mothers' Gardens*, The Women's Press, London 1984.

3 Gloria Anzaldua, *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza*, Aunt Lute Books, San Francisco 1987.

* Accountability - ujedno i odgovornost i objasnjivost - prev.